

“ՏԵՍՈՒՋ ՀԱՅՐԱՊԱՐԿԸ”

Այսպէս կը ճանչնայինք զինքը, եւրիտասարդ, միջնադարի ու բարեփոխող, որ ստանձնած էր Տեսչութիւնը Ս. Թարգմանչաց վարժարանին, ճիշդ այն տարին, ուր մենք Մանկագրութեան շէնքի շէնքի ու հանձնի (թէն ոչ այսօրուան համեմատութեամբ) միջնորդութեան կ'անցնէինք Նախկին Թարգման, ուր զարգացնող անհատներն էին տիրական, ինչպէս կ'ըսէին, իրենց այլամերձ ու անգիշտ հեղինակութեամբ:

Տեսչութիւնը Հայրապետը, առանց միտք իսկ պահելու անունը այդ կրօնականին, որուն պաշտօնի կոչուելը փարատած էր անորոշ՝ այլ բունացող երկրորդ մը մեր սրտերէն, պատճառաւ՝ իր նախորդին մասին շրջան ընող զրոյցներէն, թէ ան խիստ նախանձախնդիր էր ու աներկակայէրէն բժախիդիք՝ ուսումնարանին ներս, իր ձեռք առած պատժական միջոցներով թունդ հանելով սրտերը հետ ու պարտազանց աշակերտներէն անգին նսեւ իրենց վէտ պարտականութեան մէջ դռնը թերացում մը, դեղեւում մը ցուցաբերող դատաստաններուն: (Ետքը պիտի հասկնայինք թէ այդ զրոյցները չափազանցուած տեսլի ճիշդը՝ չարափոխուած էին անտեղիօրէն: Թէ ան կը կրէր ազգին ու եկեղեցիին սիրովը յորդուն ազնիւ սիրտ մը, որուն գերագոյն տալացոյցը պիտի տար կարճատեւ իր Պատրիարքութեան դժնդակ տարիներուն:)

Գանուցանող թէն ծնողներ, որոնց ուղեղին խորը ուրուագրուեցաւ Յետին կ'երթայ, յոռագոյնը կու գայ՝ թրջական հանրածանօթ առածը:

Վարժարանին (նոր ու ներկայ իր կառոյցին մէջ) առաջին Տեսչուհի, այնքոր ու դաշկահար, բազմած էր արդէն Ս. Յակոբոս Տեսչաները փառապանք գահին վրայ: Անոր յաջորդը, խստասիրտի համբաւով պատկուածը, բռնած էր Աթոռին առաջնորդող ճամբան, ստանձնելով այս Ուխտին մէջ երկրորդ բարձրագոյն դիրքն ու պաշտօնը: Ու կը մտածէինք, միամիտ

գահուանակութեամբ մը, թէ նոր Տեսչուհի Հայրապետըն ալ բռնած եղաւ այն ճամբան, զոր իր նախորդները հասցուցած էր պատկառարկող այդ բարձունքին:

Ինչպէս ամէն ուսուցիչ, բնական է որ Տեսչուհի Հայրապետըն ալ չախորժեր ծոյլ ու ապկիտր աշակերտներէ: Մեր դատարանը շատ կը հաշուէր անոնցմէ: Ապագոյցները՝ նախ որ իրմէ իսկ եկած էր ճանաչուած ծոյցերու դատարանը յորջորջումը մերինին, և յետոյ՝ ոչ մէկ ասան մեր դատարանին վիճակուեցաւ հիւրընկալի — գէթ ամսուան մը համար — Վախատարիքութեան վաճառքը(*):

Հակառակ ասոր սակայն, Տեսչուհի Հայրապետըն մասնաւոր սէր ու բացառիկ հետաքրքրութիւն ցուցաբերեց մեր դատարանին նկատմամբ: Զոյգ են ասոր ալ ապագոյցները: Նախ որ մեզի նուիրեց — ոչինչ էր նուիրած միւս կարգերուն — կոմիտաս վարդապետի իշխաների մեծագիւր նկարը, որ մեզի հետ քայլ պահեց (կամ նետեց) միշտ վեցերորդ (բարձրագոյն) կարգը ու անկէ ետք աներկութեամբ տարին լոյս ընծայեց Յետնապիք մը, ուր տեղ գտած է մեզի՝ շրջանաւարտներուն ձեռնած գողտրիկ քերթուած մը: Իր կեանքին մէջ առաջին և վերջին անգամն էր որ Տեսչուհի Հայրապետըն դարպասած էր մուսաներուն: (Անկէ յետոյ, քանի մը թարգմանածոյ կտորներ միայն ունէինք իրմէ, հասցեւորած Վախճանին:)

Դառնութեամբ տարադէպ այս համակրանքին (բաւը թիկն կը հնչէ հոս): Սակայն չէ՞ որ մեծ մարդերուն հետ է որ մեծ գաղտնիքներ կը դերեզմանուին:

1945էն ետք, երբ իրմէ ստորագրուած Նախկին Թարգմանի մեր վկայագրերը (վարժարանը զուրկ էր տակաւին Երկրորդական բաժնէ) հպարտօրէն գրապանած՝ վառ ու վարդապետի բարեկերպ արքայազն

(*) Իր օրով էր որ հաստատուեցաւ վաճառքներու գրութիւնը (և իրմով ալ վերջ գտաւ) Երեք էին անոնք, Արքայապետներն, վաճառքներն և Վախճաններն, որ կը տուէին պատկան հիւրէն մէջ գերազանց նկատուած դատարանին, ամէն ամսաւաւոր: Մերը վերջինը միայն կրցաւ իր մօտը ունենալ և ամիս մը պահել:

կու գայինք մտքի այդ դպրատունէն, ճշմարտեւ Հայրսուրբը մեզի համար կը դառնար Հայր Սեբովյէն:

Աւելի կրթական այդ յարկէն մեր անջատուելու արժանութիւնը մեզմեկու՝ քան հայրկրթական մեր մտապաշարը ճշմարտեւ գիտումով էր որ տնկէ յետոյ անդամագրուեցանք Վարժարանի Շրջանաւարտից Միութեան: Պէտք է, որդար ըլլալու գնով, ըսել հոս թէ մեզ այդ յարկին մոզնիստղոյս յոգեբէն մէկն ալ Հայր Սեբովյէի առինքնող անձնաւորութիւնն էր: Հոն ալ իր ներկայութիւնը վայելեցինք քանի մը տարիներ:

Շատ չանցած. Ս. Երկրի քաղաքաքական հորիզոնին վրայ որչափով ամպերը հոծացան ու կարկուտը տեղաց: Կրակի ու կապարի անձրեւ, կարուեցաւ վանքը իր եկամուտի աղբիւրներէն ու թշուառութիւնը նստառ անոր կամարներու շուքին: 1950 թ. սեպտ. 1-ը, Հայր Սեբովյէն իրրեւ Ս. Աթոռոյ Նուիրակ պիտի զրկուէր «Արեւմտեան կողմն աշխարհի», որուն հիւսիսային թէ հարաւային բաժինները չըլլելով 21 ամիսներ, իր տառքելութիւնը պատկեց յաջող աղբիւրաւորութեամբ:

Վերադարձին՝ երկրի շինաց երեսուցէմ, կերպիկա գտնուած միջոցին, վախճանած էր արդէն Եւրոպայի Հայոց կաթող. Պատեւիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Արաուսպղ Արքեպոս. Սիւրմէկունը եւ Հայր Սեբովյէն կը կանչուէր յաջորդելու իրեն:

Երբեք չեմ մոռնար հրաժեշտի թէյյառնողանը, իր մեկնումին առիթով օտքըբուած, Յուզումն էինք բոլորեալ, յուզումն էր քայքայ մանուսնդ ինք, որուն ներսիքին կը ճակատէին Սրբաւայրերուն սիրովը ակադճուն աւանդապատ վտանկանը եւ իր կոչումի անսուտ ձայնին հաւատարիմ աղբիւր ու Եկեղեցիին նստիւնդ պողտոնեան ու սպասուողը Երեսունէն աւելի տարիները չեն յաջողած ստուերիլ իմ մտքէն յայդ առիթով ըրած հետեւեալ իր արտայայտութիւնը. «Կըզգամ որ բոլորդ ալ յուզուած էք այս պահուստ բայց թոյլ տուէք ըսելու որ աւելիով յուզուած եմ նաեւ ես, քանի որ, ի վերջոյ, ես եմ բաժնետոողը: Բաժնետույնները ախտոյ ինչ մը սենին իրենց մէջ, նոյնիսկ երբ կը

գիմեն լաւէն դէպի լաւագոյնը: Մինչև այսօր, կ'ապրէի հոգեով ամբողջ: Ասկէ ետք, կիսուած պիտի ըլլամ հոգեով, քանի որ դժուար է երեսուողէմը, մանաւանդ Նոյ երեսուողէմը դուրս հանել անկէ: Չեմ յիշեր աւելի յուզիչ օղբերթ:

Անկէ ետք, Սրբաւայր (1955 թ. ձմեռադրուած էր Եպիսկոպոս) յամախ եկաւ Ս. Աթոռ. Անգամ մը, Մատենադարանի որակին մէջ երբ կը դասախօսէր, արտայայտուեցաւ այսպէս. «Սիրտս ձեզի հետ է միշտ, ամէն անգամ որ Փարիզի Առաջնորդարանի դրասենեակին մէջ ինքզինքս գտնուած առանձին, Հայ երեսուողէմն է որ կը պատկերանայ հոգիիս աշխարհուն: Եւ իրաւ ալ, Շրջանաւարտիցն ներս թէ Եկեղեցւոյ բեմին վրայ, Հայ-Երեսուողէմը իր գունձերով ու փառքերով, առանցքը կազմած էր իր խօսքին:

Երկու տարիներ, Ս. Գրական գիտելիքներ տաւնդեց մեզի: Հաճելի էին իր դասադասները, ուր կը տիրէր քաղցր այն մթնոլորտը, որ ծնունդն է ծնողը-դասուի՝ քան ուսուցիչ-աշակերտ յարաբերութեան: Միւս հիացում սենիլ ետայի մարգարէի մատին, ու անոր տառքելութեան կոչուելու դրուագէն ապաւորիչ դասեր կը հանէր մեզի: Երբեք մայլ կրնաք մեծ առաքելութեան կոչուել, կը կրկնէր յամախ, հերիք է որ մեր արտերը անկարանը ըլլան Աստուծոյ սիրոյն: Եղեկիս թագաւորին մատին ալ կը խօսէր ու անոր կեանքին վրայ բարդուած 15 տարիներուն: Սրբաւայրը 1969 թ. սրտի տագնապ մը անցուցած էր ի Փարիզ, որ սպասուեցած էր իր կեանքին: Ու տարուեցայ մտածելու, թէ արդեօք ինք ալ, նման Եղեկիոյ, կեանք խնդրեց Ամենակալէն, որ նոյն թիւով տարիներ շնորհեց իրեն:

Սրբաւայրը չունէր գրելու մասնաւոր ձիրք ու շնորհ: Բայց սենիլ գիտակից ու պարտաճանաչ կրօնաւորի վայել որդի ու կեցուածք, ու նախանձախնդրութիւն՝ մեր Եկեղեցւոյ եւ ազգային արժեքներու հանդէպ: Եւ ա՛յդ է որ կը սպասուէր, ամէն բանէ առաջ եւ աւելի, սփիւռքի հայ հոգեւորականէն:

Գ. ՃԱՐՏԱՐ